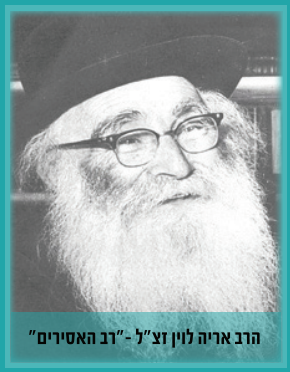
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

גליון מספר 256

י"ג אייר תשפ"ב

פרשת בהר

דרך חיים

אומר המדרש (ויקרא רבה לד ב): ""מלוה ה' חונן דל" (משלי יט), אמר ר' אליעזר: כתיב "נותן לחם לכל בשר", בא זה וחטף לו את המצוה, אמר הקדוש ברוך הוא עלי לשלם לו גמולו הדא הוא דכתיב "וגמולו ישלם לו" (משלי שם)". הוה אומר שהבורא הוא שאחראי לכלכל את העניים, ויכול האדם שמפרנס את העניים לחשוב כי הכעיס את בוראו במה ש"חטף" לו את המצוה. על כן מלמדנו ר' אליעזר כי לא כן, אלא ה' ישיב בכבודו ובעצמו למכלכל ולא על ידי שליח.

אומרת הגמרא (בבא בתרא י.) ששאל טורנוסרופוס את ר' עקיבא: אם הקב"ה אוהב עניים מדוע אין הוא מפרנס אותם? והשיבו ר' עקיבא שהוא בכדי שנינצל אנו מדינה של גיהנם. מבאר הגאון ה'בית הלוי' שאם אנו לא נפרנסם ישוב החיוב לפרנסם אל הקב"ה, וכמשמעות המדרש שהמפרנס את העניים נחשב רק כמלווה לקב"ה שמוטל היה עליו לפרנסם. ואם כך יש להבין במה מיטיב העשיר אם העני, הלא בלאו הכי היה נמצא לעני פרנסה, או מידי העשיר או מידי הקב"ה בעצמו. אם כך אין כאן כל טובה לעני אלא זכות בקיום המצוה שציוונו הבורא יתברך. אם כך מצות צדקה היא ככל מצוות שבין אדם לחברו, ויש לעשותה לשם קיום מצות בוראנו.

אך עדיין ישנו הבדל בין מצות צדקה לשאר המצוות. כל המצוות שבין אדם למקום יש חיוב בעצם, ואם לא קיימם הרי ביטל מצות עשה, והוא הדין אם עשה אותם ולא כיוון לשם מצוה הרי לא יצא ידי חובתן. כך אדם שלמד שלא לשם מצות ה' יתברך הרי זה בגדר ביטול תורה, המצוה מתבטלת למפרע. אבל במצות צדקה אין היא מתבטלת אם לא כיוון לשם מצוה, שכן כל חיובה היא לתת צדקה לעני שזקוק לכך, וסוף סוף בנתינתו שוב אין העני זקוק לצדקה. זו כוונת הפסוק בתהלים "אשר משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו ה'" (תהלים מא ב), ומבאר המדרש (ויקרא רבה שם א): "אמר ר' יונה: אשרי נותן אל דל אין כתיב כן, אלא אשרי משכיל אל דל, הוי מסתכל בו היאך לזכות בו". זוהי השכלה מיוחדת אל האדם בשימתו ליבו לכוון לשם שמיים ובכך לזכות בקיום מצות צדקה. כך, כאשר האדם מכוון, לא רק שנמנע האדם מלבטל מצוה זו אלא השכיל אף לזכות בה. זוהי כוונת סיום הפסוק "ביום רעה ימלטהו ה'" - שכיוון שהשתדל האדם לזכות במצות עשה הקב"ה לא מענישו גם בבוא הרעה לעולם, כפי שלימד המלאך לרב קטינא בעניין לבישת בגד ד' כנפות על מנת להתחייב במצות ציצית (מנחות מא.).

המשך בעמוד הבא

הגליון מוקדש לעילוי נשמת

שרה בת יעקב ז"ל

טלפון: 1700-700-999 | **דוא"ל:** office@ish-tsadik.org.il | **אתר:** www.ish-tsadik.org.il

כמים חיים

הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

דרך חיים

לכאורה צריך להבין את דברי ה'בית הלוי', וכי מה בכך שהקב"ה הוא שהמציא את הצדקה על ידי אדם אחר, וכי סוף-סוף אין בכך הטבה של אותו הנותן. הלא חז"ל לימדונו שמזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה (ביצה טז.) בהבטחת ה', ויחד עם זה אם אדם גזל מחברו נחשב הוא לגזלן אף שהקב"ה עתיד להשיב לאותו הנגזל את כספו. אם כן כך הוא גם בעני, כיוון שאדם נותן לו צדקה, מה בכך שהקב"ה הבטיח שעתיד הוא לקבל את הכסף מכל מקום. אם כן היה ראוי להגדירה ככל מצוות שבין אדם לחברו, וממילא אינה תלויה בכוונה לשמה. וראיה לדבר מן הגמרא (פסחים ח.) ש"האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני או שאהיה בן העולם הבא - הרי זה צדיק גמור". הא למדנו שזוהי צדקה מעליא אף שאיננה לשמה. מאידך גיסא אומרים חכמים (כתובות סו:) שנקדימון בן גוריון נענש שביתו ליקתה שעורים מבין גללי בהמתן של ערביים משום שלא עשה צדקה לשמה, אלא עשה לכבודו.

אלא שיש לבאר שישנו חילוק בכוונת 'לשמה' של מצוות. אדם שנותן צדקה לזכותו או זכות בנו. אין בזה פסול בכוונתו, שכן מתכוון הוא למצוה, אך רואה הוא בזה זכות שתגן עליו או על בנו. אמנם כאשר האדם שוטח כלים לכבודו, ואגב הדבר זוכה הוא לצדקה, אין בזה כוונה לשמה כלל. כך גם יש ליישב את דברי ה'בית הלוי', שודאי שלעולם צריך כוונה לשמה במצות צדקה, ומה שיש לאדם נגיעה שעושה לשם זכותו או זכות בנו אין בכך פסול לעצם כוונתו לקיים את המצוה לשמה.

אך יש לחלק בין מדרגות הכוונה מצד הברכה לה זוכים. העושה גם שלא לשמה מצד כוונה ללא נגיעות אך מתכוון לצאת ידי חובת המצוה - זוכה לשכר המצוה. אך אם מתכוון גם בגוף מעשיו רק לקיים "מלוה ה' חונן דל", באופן שאין הוא דואג לנגיעותיו האישיות - זוכה הוא לכל הברכות המיוחדות שנאמרות בעושה צדקה. וזאת משום שאדם שעשה עם נגיעה אינה "מלוה ה'", כי אם מלוה לעצמו לשם זכויותיו וברכותיו.

שבת שלום!

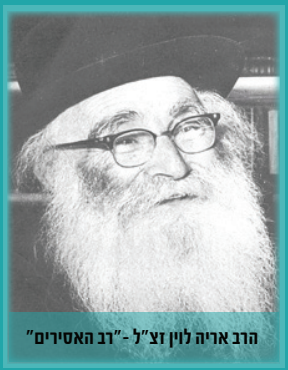

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

בדרכו של ר' אריה

אחד הרופאים החלוצים בארץ היה ד"ר בנימין בקמן. הוא היה גומע מרחקים עם סוסתו כדי להביא מזור לחלוצים שחלו במלריה. שנים לאחר מכן שימש כרופא נודד בישובי הנגב.

בתקופת המחתרות היה שמור עימו תיק רפואי מיוחד, שנועד לסייע ללוחמי המחתרות שנפצעו בפעולתם נגד הבריטים. למותר לציין שאת עבודתו זו עשה בהתנדבות. לא ארכו הימים והוא נאסר ע"י השלטונות הבריטים והושלך לכלא. בתקופה זו נקשרו קשרי ידידות בינו ובין ר' אריה.

גורלו לא היטיב עימו, במלחמת השחרור נפל בנו יחידו במערכות ישראל. באחרית ימיו, על ערש דוי, כתב המחאה לפקודת ישיבת 'בית אריה', הנושאת את שמו של ר' אריה. הייתה זו משאת ליבו משכבר בימים. הוא ידע את מצבו וחשש שאם יתמהמה לא יוכל לממשה. ואכן, למחרת היום נפטר לבית עולמו.

משבא ר' אריה לנחם את אלמנתו, אמר לה: "יודע אנכי כי הוא לא הותיר אחריו בניו שיאמר עליו 'קדיש'. אך אל תדאגי, אני הוא זה אשר יאמר 'קדיש' אחריו ואתפלל לעילוי נשמתו".

(צדיק יסוד עולם עמ' 206)

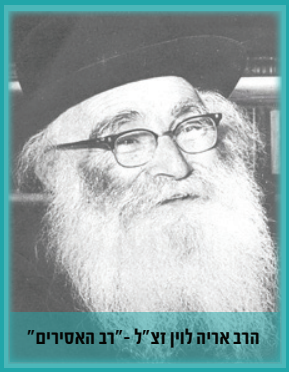
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

הלכה ומנהג

בשבת שעברה עסקנו בדין תוספת שבת וקבלת שבת של אשה על ידי הדלקת נרות. משום שנשים מקבלות שבת על ידי הדלקת נרות - נהגו בנות אשכנז להקדים את ההדלקה לברכה. ואף שבדרך כלל אנו מברכים ורק לאחר מכן מקיימים את המצוה, כאן הופכים את הסדר, משום שברגע שתברך האשה על הדלקת הנרות תקבל עליה את השבת ושוב לא תוכל להדליק את נרות השבת. על כן נוהגות בנות אשכנז אחר ההדלקה לכסות עיניהן בידיהן בכדי שלא ליהנות מאור הנרות, ולאחר הברכה לפתוח את עיניהן וליהנות מאור הנרות ובכך נחשב כ'עובר לעשייתן' במעט. בשל כך, אשה אשכנזיה שהדליקה חלק מן הנרות ובירכה בטעות טרם שסיימה להדליק את הנרות הנותרים - תבקש מאחד מבני הבית שימשיך וידליק עבורה. בנות ספרד נהגו כדעת מרן השלחן ערוך (או"ח רסג ה) לברך ולאחר מכן להדליק כדרך קיום כל המצוות, ובכך האשה מקבלת שבת רק לאחר סיום ההדלקה.

בימים טובים בנות אשכנז נוהגות כמנהג בנות ספרד כל השנה ומברכות ורק לאחר מכן מדליקות את הנרות, וזאת משום שאין איסור העברת אש נוהג ביום טוב בהדלקה שלצורך המועד.

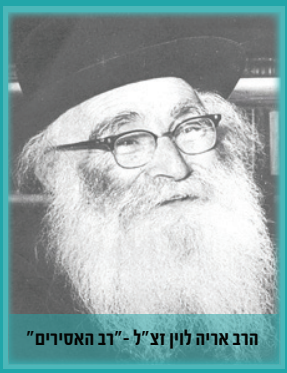
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

שו"ת

עם הרב חיים אידלס

שאלה | אני זורקת את מרק העוף הרותח שנשאר לתוך הפח, ולעתים יש בפח גבינות ומוצרי חלב, האם יש בזה איסור בשר בחלב?

תשובה | דודי זקני הגרי"ש אלישיב זצ"ל פסק לאיסור (אשרי האיש ה ג). ויש להעיר גם לגבי איסור בישול לשבת, שאם שפכנו את המרק הרותח על גבי דברים שלא עברו בישול - עברנו גם באיסור בישול בשבת. ולכן יש בזה שני איסורים - איסור בישול בשר בחלב ואיסור בישול בשבת, וזאת על אף שאין לנו תועלת בבישול משום שהולך המתבשל לאיבוד (מרדכי).

שאלה | האם ניתן לכבס מגבות מלוכלכות מבשר ומגבות מלוכלכות מחלב ביחד?

תשובה | אין בכך איסור, משום שאבקת הכביסה פוגמת את הלכלוך. וכמו שפסק מרן הרמ"א בשם המהר"ם שמותר להשתמש בסבון פגום שיש בו תערובת של בשר בחלב.